

personális unio, 1723—1867-ig jogi personális unio, 1867-től fogva reálunio (államszövetségi értelemben.)

Vigyázó Ferencz emez első munkája alapos reményekre jogosít, hogy benne jogtörténetünk kiváló művelőjét fogja nyerni. —vs.

Különfélék.

Osdolai gróf Kún Kocsárd.

Sz. 1803. jun. 25. m. h. 1895. jan. 11.

Gróf Kún Kocsárd a fejedelmi alapító az élők közül átköltözött a halhatatlanságba. Családja: az egész nemzet öltött gyászt halála felett, mert életét, munkásságát, nagy vagyonát nemzetének szentelte és áldozta fel. Méltán gyászolja őt Erdélyi Múzeum-Egyletünk is, melynek alapításában része volt, 500 frtos alapítvánnyal lépven be annak igazgatósági tagjai sorába. Hosszú élete a legnemesebb eszmények szolgálatában telt el s a nemzeti cultura oltárára tett áldozatok szakadatlan láncolatából állott.

Hunyadvármegye classicus földjén (Algyógyon) született. Szászvárosban, Kolozsvárt, N.-Enyeden és Maros-Vásárhelyt végezte iskoláit s tanulmányait. Közpályáját szülő vármegyéje szolgálatában kezdte s az aljegyzőségtől a hivatalok összes rangfokozatán végig jutott el a főispánságig, a korszakalkotó 1848-ik évben.

Hazafiságaért hét évi marttyomságot szenvedett az aradi vár-fogságban, melyből 1856-ban szabadult ki. Elkobzott, de visszanyert birtokát feldúlva, ősi lakát felégetve találta. Újból kellett mindent megalkotnia s megalkotta úgy, hogy nemsokára pazarul áldozhatott a jótékony-ság oltárain. Iskolákat, egyházakat, tanulókat, tanítókat sok ezer forintra menő alapítványokkal segélyezett, főképp a szászvárosi és dévai iskolákat, mígnem 1887. aug. 28-án algyógyi fekvő birtokát egészen az Erdélyi Közművelődési Egyesületre ruházta át, egy földműves iskola és székely-telep létesítésére. Hálás tisztelőinek nagy száma ünnepelte a fejedelmi alapító 90 éves születés napját Szászvárosban, 1893. jun. 25-én.

A nemzet hálája és tisztelete övezte glóriával a nagy kort ért nemes gróf már életében megdicsőült nevét s kísérte örök nyugalomra a forrón szeretett haza földjébe pihenni szállt porait jan 14-én a szászvárosi temetőbe, a honnan tavasszal át fog vitetni az algyógyi családi sírboltba.

Az Erdélyi Múzeum-Egylet is mindig kegyelettel fogja megőrizni évlapjain egyik legelső alapítójának dicső nevét és drága emlékét.

Ehelleus = Achilles-é avagy Illés?

A régi történeti oklevelekben előforduló keresztnevek dolgában nem mindig könnyű az eligazodás, részint a ma már nem használatos nevek, részint az orthographia ingadozása miatt.

Egy ilyen kérdéses névre hívom fel a történetkutatók figyelmét, a mely név az idők folyamán különféleképp íratott és értelmeztetett.

Az Ehelleus, Eleus, Elleus, Elyws név ez, a mely egy és ugyanazon személy (Thoroczky Ehelleus XIV. sz. elején élt erdélyi alvajda) nevéként három eredeti oklevélben ezekben a változatokban fordul elő. Ennek az atyja „Ehelles“-nek íratik, egy oklevél-másolat töredékben.

Szabó Károly: Székely oklevéltára III. kötetének első oklevele (1257—1272 közti keltezéssel) erről szól s ő itt Ehellős-nek veszi az „Ehelles“-t. Ugyanazon kötetben a 4-ik oklevélben ennek a fiát „Ehelleus“ alvajdát már Illyés-nek fordítja (az 1303-iki oklevél homlokán).

Tehát ő sem volt tisztában a névvel; én sem vagyok, azért vetem fel a kérdést a nyilvánosság előtt.

A dolog így áll:

A Thoroczky család első, okmányok szerint ismeretes őse volt a XIII. század végén élt Ehelleus, ennek fia volt az 1321-ben még élt Ehelleus erdélyi alvajda. Az Ehelleus nevet én jóhiszeműleg Ilyés névnek, tulajdonképpen az Elias név elferdítésének tartottam, míg főtisztelendő Karácsonyi János úr N.-Váradon 1894. szept. 12-én kelt soraiban szíves volt megírni, hogy azon Thoroczky alvajda nem Ilyés, hanem Ehellős nevet viselt, mely név az Achilleus szent névből származik. Ez hitemet megingatta.

Meg fog bocsátani főtisztelendő Karácsonyi úr, ha állítása iránt némi kételyem van, mert:

1. A gyulafejvári káptalan által 1303-ban kiállított eredeti csereszserződésben (Ld. Szabó Károly: Székely oklevéltár III. k. 4. l.) ezen alvajda neve következőképpen olvasható: „Quod nobili viro Ehelleo vicevajvoda transsilvano filio Ehellei de Turusko“ És alább: „dictus Ehelleus vicevajvoda.“ Tehát nem Ehelleus, hanem Ehelleus.

2. Nagy Lajos királynak 1373-ban kelt adománylevelében így olvasható: „magistri Eleus, Nicolaus, Ellek, ac Ladislaus filii Stephani filii Elleus.“ Ez az alvajda.

3. II. Lajos királynak 1523-ban kiadott új adomány és statutió-nális levelében olvasható: „Francisci filii condam Ladislai filii olim alterius Ladislai filii Nicolai filii Stephani filii comitis Elie alias Elyws.“

E három okmányból, melyek mind eredetiek, az tűnik ki, hogy idők folytán az Ehelleus névből Elias azaz Ilyés lett és nem

Achilleus, ámbár ezt a nevet azon időkbén is ismerhették és ismerniök kellett.

Az Elleus és Elyus név előfordúl a családom levelei közt Zsigmond és Mátyás király korából és későbbi eredeti oklevelekben is, de az Ellews vagy Achilleus név sehol.

Mint hogy az Ehelleus, Elleus, Elyws név más családok ősei közt is fordulhat elő, azt hiszem geneologiai, sőt talán történelmi szempontból is kívánatos volna ha szakférfiak szíveskednének e tárgyban nézeteket és érveléseiket az „Erdélyi Múzeum“-ban közölni.

Torockzó-Szent-Györgyön, 1895. jan. 29.

THOROTZKAY SÁNDOR.

„A székelyek Erdélyben“, Aranyosrákosi Székely Sándor hőskölteménye három énekben megjelent egy kis füzetben 35 lapon. Az „Aranyosvidék“ szerkesztősége kedvesen lepte meg azzal előfizetőit, hogy újévi ajándékkul kinyomatta és megküldötte Aranyosrákosi Székely Sándor eposát. Az eszme és a kivitel a Borbély György érdeme, ki így akarta megismertetni szélesebb körben a „Zalán futásának“ elődjét, Borbély nemcsak kiadta a hőskölteményt, hanem bevezetésképen Székely életét, irodalmi működését és hőskölteményét méltatja velős rövidséggel, azonkívül közli Székely Sándor arczképét és kéziratának hasonmását. A három énekből álló hőskölteményt jegyzetekkel kíséri, melyek az akkori prosodiai elvek és verstechnika szempontjából kiváló fontossággal bírnak. Aranyosrákosi Székely Sándort eddig csak azok ismerték, legalább hírből, kik az irodalomtörténettel foglalkoztak, költeményét azonban nem is láthatták, mert csak a Hébe cz. zsebkönyvben jelent meg 1823-ban s ez is nagyon ritka. Borbély György elismerést érdemlő fáradsága lehetővé tette, hogy ne csak a tanuló ifjúság, hanem a nagy közönség is ismerje.

A Magyar Nemzet Történeté-nek a milleniumi kiadásából január hó folyamán megjelent a 8—10. füzet gazdag illusztrációkkal. A 8. füzetben Marczali Henrik a ténitát kezdetét s István fejedelemiségét írja le s szent István királyságát kezdi tárgyalni E füzet a pannonhalmi apátság alapító levelének hasonmását és olvasását, továbbá a konstantinápolyi régi bástyafal képét adja mellékletül. A szöveg között a bécsi képes krónikából vett több képen (szt. István képe, Hunt lovag, Kupa leveretése stb.) kívül Dörre remek rajzai (esztergomi szt. István kápolna, Pannonhalma) találhatóak. A 9. füzet folytatja István királyságát. Becses műmellékletei a Hartvik-féle szt. István legendájának hasonmása olvasással és fordítással együtt, továbbá a sarmisegethusai amphitheatrum. A bécsi képes krónikából vett több kép mellett (szt. István, szt. István hercza Gyulával) említést érdemelnek István pénzei, állítólagos szobra, kardja, a San-Giorgio-Maggiore

Velenczében stb. A 10-ik füzetben bevezetődik szt. István uralkodásának leírása s egészen új rész kezdődik: Magyarország története a honfoglalásig s ennek első könyve Magyarország területe a római hódítás előtt, melyet Fröhlich Róbert írt. Ennek meg kellett volna előznie a Vezérek korát s még ezt is meg kellett volna előznie a tervrajz szerint a Vaszary által írandó Bevezetésnek. Az I. kötet ezekkel lesz teljes. Képmelléklete a 10. füzetnek Dácia térképe Ptolemaeus szerint és Anonymus krónikájának első lapja hasonmásban. A 11. füzetben a legelső földrajzi tudósításokat olvassuk Magyarország földjéről. Képei: Attila lakomája (Than Mór falfestménye a fővárosi vigadóban) és a hunyadmezei demsusi torony képe stb.

Marosvásárhely története megírását és kiadását határozta el a város törvényhatósága s a munka elvállalására Szádeczky Lajost kérte fel.

Kis-Küküllő vármegye története megírását határozta el a milleniumra s több történetíró felhívására a vállalkozásra. A vármegye lehetetlenséget akar, midőn évekre terjedő munkát 1—2 év alatt akar elvégeztetni.

Modern könyvtárak szervezéséről Ferenczi Zoltánnak a „Magyar Könyvszemle”-ben megjelent becses munkája különnyomatban is megjelent 22 lapon.

A gróf Zichy család Okmánytárából megjelent a VI-ik kötet, a Történelmi Társulat kiadásában (a család seniora, gr. Zichy Ferencz költségén) nem rég elhunyt jeles diplomatikusunk Nagy Imre (curiai bíró) szerkesztésében. Ez a kötet 433 oklevelet közöl az 1336 és 1420 évek határai között. Az oklevelek közlése és regestái kifogástalanok, de ennek a kötetnek is meg van az a nagy hiánya, mint az előbbieknél, hogy névmutatója (indexe) nem lévén — hasznavehetetlen. Oklevéltár nem olvasni való, használni pedig csak tárgymutatóval lehet. A mai sok dolgú és siető világban nem ér rá az ember köteteket találmányra átolvasni, hogy hátha talál benne valami magának valót. Úgy látszik, majd csak az egész Oklevéltár befejezése után kapunk a kötetekhez indexet. De hogy ez még soká lesz, mutatja az, hogy a VI-ik kötet még csak 1420-ig ért el. (Az első 1871-ben jelent meg.) Mi tehát alig érzük meg a végét. Ajánljuk e kötetek használatát (a majdan megjelenő indexszel) — unokáink figyelmébe.

Az Olcsó könyvtárból a 337—342. számok jelentek meg legújabbban, mint rendesen, változatos és becses tartalommal. Ki kell különösképpen emelnünk Leroy-Beaulieu eredetiben rendkívüli feltűnést keltett munkáját: „A zsidók és az antiszemita áramlat.” (341. sz.) A korszerű tárgy, melylyel a szellemes francia magasabb szempontból, elfogultság nélkül foglalkozik, bizonyára sokakat fog érdekelni. Ára 30 kr. — A női olvasóközönség nagy élvezetet fog

találni Schultz Johanna Colette fogadalma (337. sz.) című francziából ford. regényének olvasásában, mely egyike az újabb franczia irodalom legkedvesebb termékeinek s méltán sorakozik Halévynek Abbé Constantinja mellé. Ára 40 kr. — Irodalmi feltűnést okozott néhány év előtt Heine addig ismeretlen emlékiratának fölfedezése. Ezt a könyvet most dr. Zollner Béla nyújtja, magyar fordításban (338. szám.) Köztudomású, hogy Heine élete alkonyán családi és vallási okokból tűzre dobta emlékiratait. Azt, a mi ezt a tűzhalált elkerülte, tartalmazza ez érdekes fűzet. Ára 40 kr. — A klasszikus irodalmat három fűzet képviseli az Olsó könyvtár ez új jelenségei közt: Racine Phaedrája, (ára 20 kr.) és Voltair Zaire-je (ára 20 kr.) Horváth Döme fordításaiban, végül Mickiewicz szonettjei Béri Gy. fordításában. Ára 20 kr. — Az Olsó könyvtár ez újabb fűzetei is elárulják a Gyulai Pál gondos szerkesztői kezét.

Verne Gyula összes munkáinak kiadását kezdette meg a Franklin-társulat. Verne fantasticus, de érdekfeszítő és tanulságos regényei kedvelt olvasmányai voltak eddig is a magyar közönségnek. Ez a kiadás még inkább közkeletűvé fogja tenni azokat. Díszes kiállítása, a Szász Károly által fordított szöveg, könyvpiacunk első rangú vállalatává emelik ezt a képes Verne-kiadást, mely most már olcsóságánál fogva is a legszeleesebb körökben lesz olvasmány tárgya. Az eddig megjelent 1. és 2. fűzet a „Rejtelmes sziget“ című érdekfeszítő regényt közli. Ára egy-egy fűzetnek 20 kr. Előfizetheti a vállalatra: 1 frtjával öt fűzetre, akár a Franklin-társulatnál, akár valamely hazai könyvkereskedésben.

Adalék a Hóra-lázadás történetéhez.

Csikvármegye levéltárából a főkörmányszék három érdekes nyílt parancsa került a kezünkbe, melyek a Hóra-lázadásban résztvevő oláhok ellen adtak ki és a vármegyéknek és székeknek megküldetvén, a falvakban kihirdetettek. Kettőt egész terjedelmében közlünk, a harmadiknak csak a lázadókról szóló pontjai kivonatát.

Nagy-Szeben, I. 1784. nov. 18.

Mű felséges második József római császárnak, Magyar ország királyának, ausztriai ertzherczegnek és Erdély nagyfejedelemének k. Guberniuma ezen levélünkkel látó, olvasó és olvasni halló ő felsége hiveinek kívánván minden jókot, azon kegyelmes fejedelmünk, császárunk és király kegyelmét ajánljuk.

Mivel ezen hazában némely egybe csoportozott paraszt oláh sokasígnak minden tilalmas dolgokra, zenebonával való rohanása alkalmatosságával, egyéb irtóztató vétkes cselekedetek között ezen gonoszoknak napról-napra való szélesebben való kiterjedésében azon mód is gyakoroltatni tapasztaltatik, hogy azon megbodult rebellis sokaság a többi népet magok közül kibocátott fellázasztó személyek által mind magoknak, mind a hitegetőknek veszedelmére kigondolt hazugságokkal ezen irtóztató magok társaságokra falunként hívogatni fogja; hogy azért ez a gonosz továbbra is ne terjedjen és mások is különben mint királyhoz, mind az hazához való hívségekről eddig ismértetes emberek ezen vakmerőségre ne vetemedjenek, mindeneknek a kik ezen parancsolatot olvasni fogják ezen k. főtanács névével tudtára adatik, hogy valaki az olyas tilalmas

hitegetésben forgolódo embereket elfogna, azokat a közelebb való helység tisztjeinek által adni és megvizsgáltatván a dolog, és vétkeseknek s ámitoknak találtatván, azoknak azon királyához s hazájához mutatott hvségekért 30 forint jutalmak lészen minden személyért külön-külön minden bizonynyal.

Hogyha pedig ellenben valamely helység oly vakmerő botorságra vetelednék, hogy azon elcsábító s hódító embereket befogadván, magát azoknak hitegetések által elhódítani szenvedné, tudtára légyen, hogy azon helységnek bírója 3-ad magával hazánk törvénye szerint, élete megmaradásának minden reménységén kívül nyársba vonattatik.

E. R. M. Principatus Transilvaniae Gubernio, Cibinii die 18-a Nov. 1784.

Br. Bruckenthal Sámuel gubernator m. p. *Székely Dávid*, m. p. cancellarius.
Anton Josika, secretarius.

II. Nagy-Szeben, 1784. nov. 23.

Mü stb. (mint fennebb). Fel-éges császári és k. fejedelmünk értésére esvén, hogy némely helységekben mely ártalmas és megveszett indulatból származott felháborodása legyen az oláh parasztságnak, és ugyanezen oláh nép által minémü irtózásra méltó erőszakok és megfosztatások vitettenek eddig is végbe; valamint ezen császári és k. felség arról kglmesen rendelést tenni méltóztatott, az ilyen háborúságos személyek ellen minden kedvezés nélkül való keménységgel és gyorsasággal kellessék bánni, úgy az iránt is hasonló kegyelmes rendelést tett, hogy valaki ezen zenebonának előljáróját vagy mást, a ki ennek föbb indítójának, gyarapítójának és vezérének találtatik, elfogja és személyesen illendő helyre általjada, mind annak tudniillik, a ki az előljárót, mind pedig azoknak a kik a többi föbb indítókat fogva előadhatja 300 arany jutalmok legyen. Annak okáért a k. Gubernium ezen kglmes rendelését flgs urunknak ugyan ő felsége parancsolatjából ezen patentalis levélnek ereje mellett, mindeneknek a kiknek illik tudtára adni és közönséggessé tenni kívánta.

Költ a: Erdélyi N. Fejedelemségbeli k. Guberniumból N.-Szebenben 23-dik novemberben 1784.

Br. Bruckenthal Sámuel gubernator m. p. *Székely Dávid* cancellarius m. p.
Veres Ádám, secretarius m. p.

III. (Kelet nélkül.)

Item aliae patentateles nro. 122. parancsoltatik, hogy senki oláhoztól drága gyöngyököt, portékákat, arany, ezüst, on, réz edényeket, selyem, len és több efféle drága köntösököt ne vásároljon, hanem az olyanok, a kik effélet árulnának mivel azon portékák ragadományok, elfogattassanak és jó őrizet alá tétessenek.

6-to. Hogy az mostani zenebona indítóí, hitegetőí s a többi elfogattatván, jure statario alias Standrek (igy!) instantanéé (igy!) ha a szükség kívánja büntetessenek törvény szerént.

Közli: VAS MIKLÓS.

Folyóiratok.

— „Magyar-román Szemle“ cz. a. egy nagybecsű folyóirat indult meg az „Ungharia“ mellékleteként. Moldován Gergely egyetemi tanár az „Ungharia“ czímű román folyóiratot négy évvel ezelőtt azzal a szándékkal alapította, hogy a magyar irodalmat és egyáltalában a magyar kulturát a román néppel meg-